

Şebnem Korur Fincancı serbest bırakılsın ve sağlık çalışanlarının sistematik olarak susturulmasına son verilsin!

Meslektaşımız ve dostumuz Şebnem Korur Fincancı, insan haklarına ve özellikle tıp mesleğine yönelik artan baskılar kapsamında Türk Hükümeti tarafından 26 Ekim 2022'de gözaltına alınmıştır. Fincancı, dünyaca ünlü bir adli tıp doktoru ve profesörüdür. Kendisi aynı zamanda Türkiye'deki hekimlerin yaklaşık %90'ını temsil eden bağımsız bir tıp birliği olan Türk Tabipleri Birliği'nin (TTB) de başkanıdır. Dünyanın her yerindeki hekimleri ve tıbbi kuruluşları, siyasi güdümlü bu tutuklamaya itiraz etmeye çağırıyoruz.

Hekimler ve diğer sağlık çalışanları, insanların sağlığını ve onurunu korumak ve desteklemek için mesleki sorumluluklarını korkusuzca ve boyun eğmeksizin yerine getirmeye çalışan bir meslektaşımızın temel insan haklarının bu denli ihlal edilmesi karşısında sessiz kalmamalıdır. Dünya Tabipler Birliği'nin (DTB) Tokyo Bildirgesi'nde belirttiği üzere, "Hekimin temel görevi, insanların sıkıntılarını gidermek ve hafifletmektir ve kişisel, kolektif ya da siyasal nitelikteki hiçbir gerekçe bu yüksek amaca üstün gelemez." DTB, Dünya Psikiyatri Birliği (DPB) ve Uluslararası Hemşireler Konseyi (UHK), sağlık çalışanlarının işkence ve kötü muamele eylemlerini belgeleme ve kınama sorumluluğu olduğunu belirtmiştir. Bu sorumluluğu yerine getirmememiz, bizi bu tür istismar eylemlerinin suç ortağı yapmaktadır.

Bu yazının yazıldığı sırada Fincancı, güvenlik güçleri tarafından evine düzenlenen baskın sonrası Türkiye'deki yetkililer tarafından ne yazık ki tutuklu olarak tutulmakta. Türk makamları tarafından açıklanan tutuklama gerekçesi ise, Fırat Haber Ajansı'nın yayınladığı, zehirli gazlara maruz kaldığı iddia edilen iki kişinin nöbet geçirme ve sayıklama belirtileri gösterdiği bir videoyu incelemesi sonrasında Fincancı'nın, uluslararası alanda kabul görmüş en iyi uygulamalar ile tam olarak uyumlu bir eylem olarak, kimyasal silah kullanımına dair iddiaların¹ bağımsız bir şekilde soruşturulması çağrısında bulunmasıdır. Türk Hükümeti, Fincancı'nın ifade özgürlüğüne ve insanların sağlığına dair profesyonel kaygılarına saldırarak, kanıta dayalı tıp uygulamasını ve genel anlamda insan haklarını bastırmaya çalışmaktadır.

Fincancı, işkence ve kötü muameleyle ilişkin kanıtların adli tıp doktorları tarafından eksiksiz ve tarafsız olarak belgelenmesini sağlamak için 30 yıldır çalışan, uluslararası alanda uzun zamandır tanınan bir adli tıp doktorudur. İstanbul Üniversitesi adli tıp bölümünün başkanlığını yaptığı süre boyunca tehditlerle karşı karşıya kalan Fincancı, işkence mağdurlarının taraflı ve tıbbi etik dışı değerlendirmelerine katılmayı reddederek İstanbul Üniversitesi adli tıp bölümünün bağımsızlığını korumak için cesurca mücadele etmiştir. İstanbul Protokolü olarak bilinen, işkencenin yasal ve klinik soruşturması ve belgelenmesine yönelik Birleşmiş Milletler tarafından onay görmüş bir kılavuz niteliğindeki, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi El Kılavuzu'nu bizimle birlikte geliştirmiştir. Birçok uluslararası adli soruşturmaya destek vermiştir. Uluslararası konumu bakımından Fincancı, Türkiye'de ve dünyada binlerce sağlık çalışanı, öğrenci ve insan hakları savunucusu için saygıdeğer bir yol gösterici ve çalışma arkadaşıdır. İnsan haklarına uzun süredir verdiği hizmetlerden dolayı, 2017 yılında İnsan Hakları Hekimleri Ödülü'ne layık görülmüştür.

Fincancı'nın siyasi güdülerle tutuklanması, Türk Hükümetinin onun ve insan hakları ihlali iddiaları sonucu² olası sağlık risklerine dikkat çeken diğer sağlık çalışanlarının gözünü korkutma, onları susturma ve cezalandırma çalışmalarındaki en yeni girişimlendendir. Örneğin, Mayıs 2019'da TTB Merkez Konseyi'nin 11 üyesinin hepsi, savaşın halk sağlığı için yarattığı tehlikelerden² bahsetmek suçundan Ankara 32. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından hapis cezasına çarptırılmıştır. Konsey yaptığı kısa açıklamada, tüm silahlı çatışmaların sağlık açısından olumsuz sonuçlara yol açtığını belirtmiş ve "yaşamı savunmanın, barış iklimine sahip çıkmamanın" doktorların etik sorumluluğu olduğuna dikkat çekmiştir. Bu açıklamalarından dolayı bu doktorlar "halkı kin ve düşmanlığa teşvik" ve "terör propagandası yapmak" ile suçlanmışlardır.³ Sonra Fincancı, konsey açıklamasına olan dahiliyeti ve 2016'da yüzlerce akademisyenle birlikte, "bu topraklarda eşitlik ve barış içinde yaşamamız çok mümkün," diyen bir barış bildirisine imza atmış olması nedeniyle 2,5 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır.^{4, 5} Fincancı temyiz ile bu suçlamalardan 2020'de beraat etmiştir ancak bu durum Türk yetkililerin onu tekrar tutuklamasını engellememiştir.

Fincancı'nın tutuklanması, tarihi boyunca hükümetin zulmüne maruz kalan TTB'ye yönelik baskıların devamı niteliğindedir. 1980 askeri darbesi sırasında TTB kapatılmış, üyeleri yargılanmış ve belgelerine el konulmuştur.⁶ 2013 tarihli İstanbul Gezi Parkı protestoları sırasında, Erdoğan Yönetiminin arazi kullanım politikalarına karşı büyük oranda barışçıl gösteriler yapılmıştır. TTB, polisin mermi olarak kullandığı göz yaşartıcı gaz kapsüllerinden ve diğer aşırı güç kullanımlarından zarar gören protestocuları tedavi etmiştir. Sonraki yıl, bölgede "hukuka aykırı sağlık hizmet birimleri oluşturma"⁷ suçlamasıyla Türkiye Sağlık Bakanlığı tarafından TTB'ye dava açılmıştır. Nihayetinde dava reddedilmiş, ancak daha sonra Sağlık Bakanlığı TBMM'ye, ruhsatsız ya da yetkisiz acil sağlık bakım hizmetini⁸ suç haline getiren bir yasa tasarısı sunmuştur. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül bu yasa tasarısını imzalayarak tıp camiası mensuplarının göstericiler arasında hasta ve yaralı olanları tedavi etme konusundaki etik ve mesleki sorumluluğunun önüne set çekmiştir.⁹ Pandemi sırasında Türk Hükümetinin COVID-19 kaynaklı ölümlerin sayısını eksik bildirme olasılığı hakkında konuşan¹⁰ TTB üyeleri, yetkililerin hedefi haline gelmiştir. Yerel yöneticiler pasaportlarını teslim etme emri almış ve polis takibine alınmışlardır. Aralarında Psikiyatrist Özgür Deniz Değer'in de bulunduğu bazı doktorlar, "halk arasında korku ve panik yaratmak" suçundan 4 yıla kadar hapisle yargılanmıştır.¹¹ Neyse ki, halkın tepkisinden sonra bu suçlamalar düşürülmüştür. Ayrıca son yıllarda çok sayıda doktor, Kürt örgütlerine tıbbi bakım sağladıkları ve basın özgürlüğünü destekledikleri için suçlanmış ve yargılanmışlardır.¹²

Milliyetçi Hareket Partisi liderleri TTB'nin kapatılmasını talep etmektedir.¹¹ Hükümet yetkilileri, hem Fincancı hem de TTB Merkez Konsey üyelerinin yerine başka kişileri yerleştirme ve TTB'nin bağımsız bir birlik olarak otonomisini kısıtlayacak önlemler alma tehditlerinde bulunmaktadır. Korkarız ki, bağımsız tıp uzmanlarının yerine, Türk Hükümeti ile siyasi bağlantısı olan kişileri getirmeyi planlamaktalar.

Erdoğan Yönetimi'nin Fincancı'yı ibret olsun diye cezalandırmaya çalıştığı, doğruyu söyleyenlerin sindirileceğini, taciz edileceğini, tutuklanacağını göstermek istediği açıktır. Doktorlar, sağlık çalışanları ve insan hakları savunucuları olarak, insan hakları ihlallerini cesurca kınayan meslektaşlarımızı desteklemek etik sorumluluğumuzdur. Herkesi, Türk adli makamlarını Fincancı'yı derhal ve koşulsuz olarak serbest bırakmaya, TTB'nin bütünlüğünü ve bağımsızlığını korumaya ve Türk tıp mesleği mensuplarını sadece etik sorumluluklarını yerine getirdikleri için dava etmeye ve cezalandırmaya yönelik farklı girişimleri reddetmeye çağırma konusunda bize katılmaya davet etmekteyiz. Hekimler sadece mesleki yükümlülüklerini yerine getirdikleri için tehdit ve tacize maruz kalıp cezalandırılırken, sessiz kalmamız mümkün değildir.

MH ve VI, Physicians for Human Rights (İnsan Hakları Doktorları) üyeleridir. Herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederiz.

—

*Michele Heisler, James Lin, Jens Modvig, Chris Esdaile, Vincent Iacopino mheisler@umich.edu

—

Physicians for Human Rights, New York, NY 10018, ABD (MH, VI); International Rehabilitation Council for Torture Victims (İşkence Mağdurları İçin Uluslararası Rehabilitasyon Konseyi), Kopenhag, Danimarka (JL); REDRESS, The Hague, Hollanda (CE); Dignity – Danish Institute against Torture (Danimarka İşkenceye Karşı Enstitüsü), Kopenhag, Danimarka (JM)

—

Tokyo Bildirgesi için bkz. <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-tokyo-guidelines-for-physicians-concerning-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading-treatment-or-punishment-in-relation-to-detention-and-imprisonment/>

Doktorların sorumluluklarına ilişkin DTB bildirisi için bkz. <https://www.wma.net/policies-post/wma-resolution-on-the-responsibility-of-physicians-in-the-documentation-and-denunciation-of-acts-of-torture-or-cruel-or-inhuman-or-degrading-treatment/>

Psikiyatristlerin uygulamalarında etik standartlara ilişkin DPB bildirisi için bkz. <https://www.wpanet.org/current-madrid-declaration>

Tutukluların ve mahkumların bakımında hemşirelerin rolüne ilişkin UHK bildirisi için bkz. https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/A13_Nurses_Role_Detainees_Prisoners.pdf

İstanbul Protokolü için bkz. https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/2022-06-29/Istanbul-Protocol_Rev2_EN.pdf

Fincancı'nın İnsan Hakları Doktorları profili için bkz. <https://phr.org/people/sebnem-korur-fincanci/>

—

Başvurular, <http://ees.elsevier.com/thelancet/> adresindeki elektronik başvuru sistemimiz üzerinden yapılmalıdır.

—

1. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği. Türkiye: BM uzmanları, işkence karşıtı uzmanın serbest bırakılması ve adli tacizin sonlandırılması çağrısında bulunuyor. 8 Kasım 2022. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/11/turkiye-un-experts-call-release-and-end-judicial-harassment-anti-torture> (accessed Nov 7, 2022).

2. Heisler M, Iacopino V. Savaş, halk sağlığına karşı küresel bir tehdittir. BMJ 2019; 365: 4031.

3. Frontline Defenders. Türk Tabipleri Birliği'nin 11 Konsey üyesi hapis cezasına çarptırıldı. 10 Mayıs 2019. <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/eleven-council-members-turkish-medical-association-sentenced-prison> (erişim 15 Kasım 2022).

4. Dyer O. Suriye saldırısını protesto eden Türk tıp liderleri tutuklandı. BMJ 2018; 360: k494.

5. Physicians for Human Rights. PHR, Türk Tabipleri Birliği'ne yönelik tehditleri kınadı. 26 Ocak 2018. <https://phr.org/news/phr-condemns-threats-against-turkish-medical-association> (erişim 7 Kasım 2022).

6. Türk Tabipleri Birliği. Türkiye'deki hak savunucuları için sessiz kalmayın. 4 Kasım 2022. <http://www.sessizkalma.org/en/defender/turkish-medical-association> (erişim 7 Kasım 2022).

7. Physicians for Human Rights. Türk tıp birliği, acil bakım yaptığı için dava ile karşı karşıya. 23 Eylül 2014. <https://phr.org/news/turkish-medical-group-faces-lawsuit-for-providing-emergency-care/> (erişim 15 Kasım 2022).

8. Iacopino V, Nathanson V, Kloiber O, vd. Türkiye'de sağlık personeline yönelik saldırılar. BMJ 2013; 347: f4933.

9. Physicians for Human Rights. Türkiye Cumhurbaşkanı acil tıbbi bakımı suç haline getiren yasa tasarısını imzaladı. 17 Ocak 2014. <https://phr.org/news/turkish-president-signs-bill-that-criminalizes-emergency-medical-care/> (erişim 15 Kasım 2022).

10. Uluslararası Af Örgütü. Türkiye: COVID-19 salgını sırasında ifade özgürlüğünü bastırılıyor. 16 Haziran 2020. <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2020/06/turkey-stifling-free-expression-during-the-covid19-pandemic/> (erişim 15 Kasım 2022).

11. Dyer O. COVID-19: Türkiye, resmi rakamlardan şüphe duyan doktorları engelliyor. BMJ 2020; 370: m3787.

12. Tansu Pişkin B. Barış İçin Akademisyenler: reddinizi reddediyoruz. 11 Ocak 2022. <https://barisicinakademisyenler.net/node/2273> (erişim 7 Kasım 2022).

Çevirmenin notu: Yazının "The Lancet" dergisinde yayımlanan orijinal halinde bulunan bazı maddi hatalar, yazarların da onay verdiği şekilde bu çeviride düzeltilmiştir.